

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 246/2015
04.02.2016. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Љубице Милутиновић, председника већа, Биљане Драгојевић и Марине Говедарица, чланова већа, у парници тужиоца М.А. из В., чији је пуномоћник адвокат Н.Т. из Н.С., против тужене Републике Србије – Министарство правде, коју заступа Државно правобранилаштво – Одељење у Новом Саду, ради накнаде штете, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 1888/14 од 11.09.2014. године, у седници одржаној 04.02.2016. године, донео је

ПРЕСУДУ

ПРЕИНАЧУЈУ СЕ пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 1888/14 од 11.09.2014. године и пресуда Вишег суда у Новом Саду П 168/2013 од 10.03.2014. године у делу у којем је одбијен тужбени захтев за накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, тако што се обавезује тужена Република Србија-Министарство правде, да тужиоцу М.А. из В., поред досуђеног износа од 1.750.000,00 динара, исплати још 750.000,00 (седамстопедесетхиљада) динара са законском затезном каматом почев од 10.03.2014. године до исплате, у року од 15 дана од пријема ове пресуде.

У осталом делу се ревизија тужиоца **ОДБИЈА** као неоснована.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Новом Саду П 168/2013 од 10.03.2014. године делимично је усвојен тужбени захтев (став 1.). Тужбени захтев за накнаду материјалне штете од укупно 63.222.553,26 динара, поједино по основу обављеног рада у редовно радно време у износу од 7.080.000,00 динара, обављеног прекорвременог рада у износу од 15.369.000,00 динара, разлике личног дохотка пре и после штетног догађаја у износу од 26.533.440,00 динара, губитка пензије у износу од 3.630.289,02 динара и разлике у пензијама од 10.609.824,24 динара, заједно са затезном каматом почев од пресуђења до исплате, одбијен је (став 2.). Тужена је обавезана да тужиоцу на име накнаде нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе у једнократном износу исплати 1.300.000,00 динара са законском затезном каматом од 10.03.2014. године до исплате (став 3.). Одбијен је тужбени захтев за накнаду нематеријалне штете преко досуђеног до траженог износа за још износ од 28.700.000,00 динара (став 4.). Тужена је обавезана да тужиоцу накнади трошкове поступка у износу од 11.250,00 динара

(став 5.). Усвојен је захтев тужиоца за ослобађање од плаћања трошкова судске таксе (став 6.)

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 1888/14 од 11.09.2014. године, делимично је усвојена, а делимично одбијена жалба тужиоца, а жалба тужене, је одбијена па је наведена првостепена пресуда преиначена у одбијајућем делу за накнаду нематеријалне штете, тако што је обавезана тужена да тужиоцу, поред износа од 1.300.000,00 динара са законском затезном каматом од пресуђења до исплате, исплати још износ од 450.000,00 динара са законском затезном каматом почев од 10.03.2014. године до исплате, као и накнаду трошкова првостепеног поступка у износу од 16.500,00 динара. У преосталом одбијајућем и усвајајућем делу одлуке о тужбеном захтеву првостепена пресуда је потврђена. Одбијен је захтев тужене за накнаду трошкова жалбеног поступка.

Против правноснажне другостепене пресуде тужилац је изјавио благовремену ревизију, због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Врховни касациони суд је испитао правилност побијане пресуде у границама овлашћења из члана 408. Закона о парничном поступку – ЗПП („Сл. гласник РС“, број 72/11... 55/14) и утврдио да је тужиочева ревизија делимично основана.

У поступку нема битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни касациони суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању тужилац је рехабилитовано лице на основу правноснажног решења Вишег суда у Новом Саду Рех 66/2011 од 05.10.2012. године, којим је утврђено да је био жртва прогона и насиља из политичких и идеолошких разлога. Рођен је у П., Р.Ц.Г., године. У време студирања на Ветеринарском факултету у З. ухапшен је од стране УДБ-е НР Ц.Г. 06.06.1950. године и осуђен на административну казну од 24 месеца друштвено корисног рада због деловања на линији ИБ-а, која казна му је повећана за још 18 месеци. Након хапшења био је у затвору у Загребу, без икакве одлуке у вези са лишењем слободе, а затим је пребачен на Голи оток, где је провео остатак изречене административне казне. У току боравка на Голом отоку био је подвргнут посебном режиму и условима важећим у тој установи. Трпео је различите облике психичке и физичке тортуре (детаљно утврђене у првостепеном поступку и описане у образложењу нижестепених пресуда) који су се састојали у суровом, нељудском и понижавајућем поступању према њему и осталим кажњеницима. После изласка на слободу наставио је и завршио је студије. Докторирао је на Ветеринарском факултету у Б.. Као дипломирани ветеринар се прво запослио у родном месту, а затим у месту Ј. код П. и коначно у В., у фабрици сточне хране, у којој је радио до пензионисања 1995. године. Након извесног времена од запошљавања оженио се и засновао породицу, са којом се преселио у В.. Код тужиоца као младог и здравог човека није дошло до трајних последица због нехуманих услова боравка на Голом отоку у виду погоршања здравственог стања.

Његове душевне патње нису се завршиле пуштањем на слободу, јер је још неко време био под контролом и праћењем државних служби, а трпео је и друштвену стигматизацију. Ипак, пре свега сопственим трудом и заслугом, успоставио је равнотежу и остварио се у пуном смислу у породици, каријери и друштву.

Пре покретања парнице тужилац је поднео захтев за рехабилитационо обештећење 08.02.2013. године, али није прихватио понуду комисије при Министарству правде и државне управе (на укупан износ од 887.000,00 динара на име накнаде нематеријална штете), па до споразума о обештећењу није дошло.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања првостепени суд је применом материјалног права из члана 26. ст. 1. и 3. Закона о рехабилитацији у вези са чланом 200. Закона о облигационим односима оценио да тужиоцу припада право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе у јединственом виду и износу, који у себи сублимира накнаду за повреду свих права личности, у износу од 1.300.000,00 динара. Наведени новчани износ као правичну накнаду досудио му је заједно са законском затезном каматом на основу члана 277. став 1. ЗОО. Истовремено је одбио захтев тужиоца по истом правном основу преко досуђене накнаде као превисоко постављеног. Одбио је и захтев тужиоца за накнаду свих видова материјалне штете, применом правила о терету доказивања уз оцену о непостојању основа за накнаду материјалне штете у виду изгубљене зараде тужиоца за редован и прекоремени рад, као и за губитак пензије у периоду лишења слободе и разлике у пензијама.

Другостепени суд је у поступку по жалбама странака прихватио као правилно чињенично утврђење и правно закључивање првостепеног суда, осим у односу на висину досуђене накнаде тужиоцу за душевне болове због повреде слободе и права личности. У том делу је преиначио првостепену пресуду и досудио тужиоцу још 450.000,00 динара (поред раније досуђених 1.300.000,00 динара), са законском затезном каматом. У преосталом усвајајућем и одбијајућем делу је првостепену пресуду потврдио.

Тужилац је рехабилитовано лице коме на основу члана 3. став 2. у вези става 1. и чл.1. став 1, 26. ст. 1. и 3. и 30. став 3. Закона о рехабилитацији ("Службени гласник РС" бр. 92/2011) припада право на рехабилитационо обештећење за нематеријалну и материјалну штету насталу услед неоснованог лишења слободе из политичких и идеолошких разлога. Према одредбама члана 26. ст. 1. и 3. наведеног закона рехабилитовано лице има право на обештећење за материјалну штету насталу због повреде права и слободе, као и право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, у складу са законом којим се уређују облигациони односи.

Видови правно признате нематеријалне штете и услови и критеријуми за досуђивање правичне новчане накнаде прописани су одредбама члана 200. Закона о облигационим односима – ЗОО ("Службени лист СФРЈ" бр. 28/78...57/89 и "Службени лист СРЈ" бр. 31/93... 57/89 и "Службени лист СРЈ" бр. 31/93-22/99, 23/99, 35/99 и 44/99).

Правни основ судске заштите због повреде или ускраћивања неког људског или мањинског права зајемченог Уставом, као и права на уклањање последица насталих таквом повредом, садржан је у одредбама Устава Републике Србије (чл.22, 23. став 1, 25. став 1, 28, 32. став 1, 35. ст.1. и 2. и 36. став 1). Посебан правни основ и гаранција заштите од свих аката тортуре (мучења) физичке или психичке природе и последица прописан је одредбама Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих казни или поступака УН, која се сматра делом унутрашњег правног поретка Републике Србије и непосредно се примењује (чл.18. и 194. Устава). Одредба члана 14. Конвенције предвиђа обавезу сваке државе чланице да гарантује жртви неког акта тортуре право добијања накнаде и праведног и одговарајућег обештећења.

Према одредбама члана 200. ЗОО душевни болови због неосноване осуде, односно неоснованог лишења слободе представљају јединствени вид штете који обухвата све штетне последице везане за личност оштећеног проистекле из акта неоправдане осуде, односно неоснованог лишења слободе (повреда угледа, части и достојанства и повреда слободе и права личности). Правична новчана накнада која се у складу са наведеном одредбом досуђује за овај вид штете представља сатисфакцију којом се ублажавају померењаји у душевној сфери тужиоца као оштећеног и омогућава да за себе оствари неку пријатност. Новчана сума која се у том циљу досуђује није еквивалент ни мера тужиочевог дугогодишњег трпљења, прво у затворским, а затим у редовним животним условима. Она својим значајем и дејством, а само делимично досуђеним износом, ублажава поремећену психичку равнотежу. Новчана свота у циљу обештећења зависи од више фактора и свих околности случаја, од којих су значајни време боравка ван слободе, тј. у затвору, услови боравка и хуманост затворских услова, понашање стражарског и затворског особља, природа кривичног дела за које је оштећени осуђен, односно терећен, те остале околности у време вођења поступка и примене мера власти против њега, као и после изласка на слободу, став околине према њему и његовој породици. Према утврђеном чињеничном стању тужилац је у претежном периоду лишења слободе трајања три године, пет месеци и 11 дана боравио на Голом отоку, под специјалним условима и режимом уз трпљење злостављања и аката физичке и психичке тортуре, који нису имали негативне и трајне последице по његово психичко и физичко здравствено стање.

Врховни касациони суд је оценио да се приликом одмеравања новчане накнаде као сатисфакције за укупно тужиочево трпљење у виду нематеријалне штете због душевних патњи услед неоснованог лишења слободе морају узети у обзир све наведене и утврђене околности случаја, сагласно цитираним материјално-правним нормама које су основ за досуђивање накнаде и рехабилитационо обештећење тужиоца. У том смислу је на основу члана 232. ЗПП-а оценио да тужиоцу припада правична новчана накнада у укупном износу од 2.500.000,00 динара, што значи још 750.000,00 динара поред већ досуђене накнаде нематеријалне штете. На тај износ тужиоцу припада и законска затезна камата од првостепеног пресуђења, па до коначне исплате на основу члана 277. став 1. ЗОО.

Досуђивање већих износа накнаде за претрпљену нематеријалну штету као рехабилитационо обештећење у смислу члана 26. став 3. Закона о рехабилитацији било би у нескладу са значајем повређеног добра и циљем коме служи накнада, а погодновало би тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом (члан 200. став 2. ЗОО).

Из наведених разлога је делимично преиначена побијана пресуда и одлучено је као у ставу првом изреке ове пресуде, применом члана 416. став 1. ЗПП.

У погледу одлуке о одбијању више траженог износа нематеријалне штете, ревизија тужиоца је одбијена на основу члана 414. став 1. ЗПП, као у ставу другом изреке ове пресуде.

Неоснованом се ревизијом тужиоца побија и одлука о одбијању његовог захтева за накнаду материјалне штете по свим опредељеним видовима указивањем на погрешну примену материјалног права. Приликом одлучивања о овом делу тужбеног захтева у погледу основа и услова за досуђивање тражене накнаде материјалне штете нижестепени судови су правилно применили одредбе члана 26. став 1. Закона о рехабилитацији и одредбе чл. 155, 185. и 189. ЗОО. Правилно је по оцени Врховног касационог суда резоновање нижестепених судова да тужилац није доказао постојање правног основа тражених видова накнаде штете због изгубљене зараде за редован и прековремени рад у периоду лишења слободе, за разлику личног дохотка пре и после штетног догађаја, али исто тако и за штету због губитка пензије и разлике у пензијама.

Према утврђеном чињеничном стању тужилац је био студент и незапослено лице у време лишења слободе и по сопственом избору је после пуштања на слободу наставио студије и запослио се по њиховом завршетку на пословима дипломираног ветеринара, у складу са стеченом стручном спремом. Правилном применом правила о терету доказивања и норми материјалног права судови су закључили да не постоји правни основ за признавање тужиоцу накнаде стварне штете у виду изгубљене зараде због спречености за рад у струци током трајања лишења слободе, па ни накнаде за извршени физички рад и прековремени рад у истом периоду. Присилни рад на који је тужилац био приморан у оквиру специјалног режима током боравка на Голем отоку представља акт тортуре који је узет у обзир приликом одмеравања накнаде нематеријалне штете због повреде слободе и права личности.

Право на редован пензијски стаж као услов за остваривање пензије тужилац је стекао запошљавањем после завршетка студија, што је у конкретном случају наступило после његовог изласка на слободу. Међутим, право на посебан пензијски стаж, а евентуално и на посебну новчану накнаду, може да оствари под условима из чл. 22. и 23. Закона о рехабилитацији. Њему је као рехабилитованом лицу у смислу члана 22. став 1. овог закона признато време лишења слободе као посебан пензијски стаж у двоструком трајању. То право остварује се у посебном

поступку пред надлежним фондом, у складу са прописима о пензијском и инвалидском осигурању. С тим у вези, под условима из члана 23. Закона о рехабилитацији остварује се и право на евентуалну месечну новчану накнаду (посебан додатак). Разлоге за одбијање тужбеног захтева за накнаду тражених видова материјалне штете, садржане у нижестепеним пресудама прихвата као правилне и Врховни касациони суд. Другостепени суд је посебно у побијаној пресуди ценио наводе и разлоге тужиочеве жалбе и за своју оцену дао детаљне и прихватљиве разлоге.

Како ни у односу на одлуку о захтеву за накнаду материјалне штете не постоје разлози на којима је заснована ревизија тужиоца, као ни разлози које ревизијски суд узима у обзир по службеној дужности, применом члана 414. став 1. ЗПП и у овом делу је одлучено као у ставу другом изреке.

Тужилац није ревизијом побијао одлуку о трошковима поступка, па није било услова за њену оцену или корекцију. Осим тога, ревизијом није поставио и определио захтев за накнаду трошкова њеног изјављивања. Зато ревизијски суд овом пресудом о делимичном усвајању и одбијању тужиочеве ревизије није одлучио и о трошковима на основу члана 165. ст. 1. и 3. у вези члана 163. ст. 1. и 2. ЗПП.

**Председник већа-судија
Љубица Милутиновић,с.р.**